

doodden. Op weg naar 't Brouwkuipven vonden we tegen de bast van een den een wijfje van de dennenpijlstaart; de prachtige schutkleur maakt, dat zij althans voor ons weinig opvalt. De rups leeft ook op grove den. Enkele typische voorbeelden uit meer natuurlijke gezelschappen zijn het Gentiaanblauwtje en het Wederikbijtje. De rups van de eerste leeft als hij jong is slechts op de gentiaan; langs de Zuid-Willemsvaart vonden we de kleine witte eitjes op de gentiaanbloemen. Het wederikbijtje (*Macropis labiata*) vinden we als volwassen dier overal waar wederik groeit. We vonden ze bij de Brouwkuip en bij andere vennen, maar ook langs de Beerse.

Vlinder van de dennenpijlstaart.
(*foto archief Besemer*)

J. Daams • Eindhoven

Iets over het landschap rond Oisterwijk en zijn historie.

Bij een verslag over het Leiderskamp behoort zonder twijfel ook een uiteenzetting over het landschap, gezien in het licht van de historie. Hoewel het moeilijk was door gemis aan voldoende fietsen om groote tochten te maken in de omgeving, hebben we toch nog enkele excursies kunnen maken, waarbij speciaal gelet werd op bijzonderheden van het cultuurlandschap.

Het kamp bevond zich in een gebied, dat pas sinds de laatste decennia ontgonnen is. Heel lang zijn groote gebieden in Brabant onontgonnen gebleven. Dat het oorsprokelijke landschap mooi was, blijkt wel o.a. uit de prachtige stukjes langs de Beerse, één van de vele beekjes, die in de Dommel uitstroomen. De geheele Meijerij is dan ook stroomgebied van de Dommel. Dat zulks belangrijk is, blijkt wel uit de toestand 's winters, als de beekjes groote deelen van het stroomgebied onder water kunnen zetten.

De aanwezigheid van die beekjes en ook van de vele vennen is natuurlijk oorzaak geweest, dat er al heel vroeg nederzettingen gevestigd zijn. Dat valt o.a. af te leiden uit de stafkaarten, waarop de akkertjes langs de beken als een dicht netwerk geteekend zijn, wat op groote ouderdom wijst. Oorspronkelijk zal de grond ook wel overal communaal bezit zijn geweest, waarop al het vee geweid werd, waar de heideplaggen gestoken werden en waar in de bosschen het benoodigde hout werd gehakt. De heiden zijn stellig nog heel lang communaal bezit gebleven; misschien is dit wel een van de oorzaken geweest, dat het boerenbedrijf

hier steeds klein-bedrijf is gebleven, omdat men de gemeenschappelijke gronden niet spoedig wilde ontginnen. Dat het boerenbedrijf al vroeg op een vrij hoog peil stond, blijkt al uit het feit, dat de Salische wetgeving, die uit de vijfde eeuw dateert, hier werd toegepast. Uit de bepalingen daarvan blijkt, dat alles goed geregeld was. Er bestond een behoorlijke rechtspraak met een uitgebreid boete-stelsel. Typisch is, dat vooral in de eerste tijd uitsluitend geldboeten geheven werden. Later werd men veel strenger en werden er vee- en lijfstraffen geëischt.

Het boerenbedrijf was natuurlijk gemengd bedrijf. Immers, wilde men op de droge, arme gronden iets verbouwen, dan had men mest noodig, die geleverd werd door het vee. Die mest werd dus zuinig bewaard in de z.g. potstallen. Vroeger bleef de mest, vermengd met stroo en plaggen daar onder het vee liggen, zoodat de beesten ten slotte met hun rug tegen het dak kwamen te staan. Nu is het zoo, dat de ruimte achter de plaats, waar de koeien staan, daarvoor wordt gebruikt. Dat hebben we in Oirschot goed kunnen zien. De stal was daar eenigszins uitgediept en de mest werd daar, vermengd met stroo, in opgespaard totdat men het noodig had voor de akkers. Aanvankelijk lagen die op de droge hooger gelegen gronden, die later door de verder gaande ontwatering te droog werden om bebouwd te worden. Veel van die akkers zijn sindsdien bebosch t. Dit is vooral nog te zien aan de oude namen, die op de stafkaarten voorkomen, en waar we nog namen van oude akkers in kunnen lezen. Mogelijk zijn ook enkele van de oudste, hoogst gelegen akkergronden tot stuifzand uitgedroogd; daar toch zijn praehistorische werktuigen e.d. gevonden.

Ter bescherming tegen het wild, waren de meeste bedrijfjes omgeven was, wilde men aanspraak maken op schadevergoeding bij wild-schade. Die wallen, meestal begroeid met eikenhakhout, bestaan nog op vele plaatsen. Voor ons zijn ze zoo aardig, omdat je daar dikwijls nog resten van oude boschflora in aantreft met salomonszegel, eenbes, anemoontjes e.d. Dat zulke omheiningen noodig waren blijkt wel uit de berichten omtrent wildschade in oude kronieken. Wolven b.v. veroorzaakten dikwijls al heel groote schade. Tot in de 18e eeuw werden er groote drijfjachten op wolven georganiseerd, terwijl tot in de 19e eeuw hier en daar een wolf voor kwam.

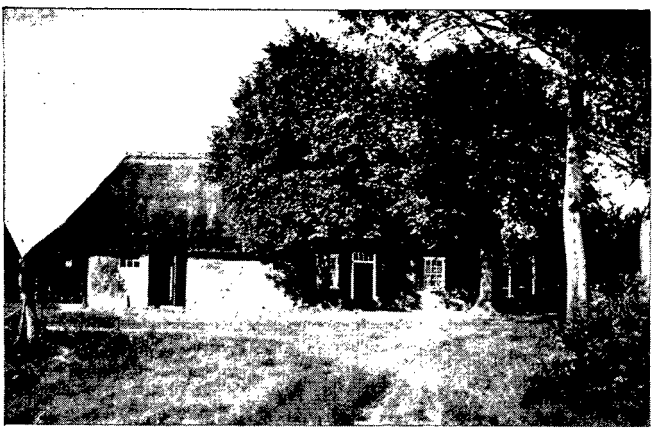
Typisch is, dat in de Meijerij vroeger veel vlas verbouwd werd, terwijl tegenwoordig op de droge zandgrond geen vlas meer wordt gezaaid. In de vennen en beekjes werd het dan vroeger geroot. In de buurt van Eindhoven bevindt zich nog een ven, dat naar zijn vroegere bestemming Vlasrootven heet.

Tusschen die akkers staan boerderijen. Bij een nadere beschouwing van die, welke op de droge zandgronden staan, valt het op, dat ze bijna steeds dezelfde grondvorm hebben, waar bijna niet van afgeweken wordt. Toch is het opvallend, hoe mooi ze harmonieeren met het landschap, hoewel er geen architect aan te pas gekomen is. Of misschien juist daarom, al is dat een beetje kwaadaardig gedacht tegenover de architecten. Maar vergeten we niet, dat degene, die er vroeger aan te pas kwam, de dorpstimmerman, leefde temidden van die boeren en in die sfeer kwam ook de harmonie tot stand.

Het meest voorkomende type wordt wel aangeduid als Frankisch,

hetgeen nu niet wil zeggen, dat inderdaad alle onderdeelen Frankisch zijn. Vaak genoeg vinden we er ook Saksische onderdeelen bij en hier en daar treffen we zelfs boerderijen van geheel Saksisch type. Maar de meeste zijn toch wel als Frankisch te bestempelen.

Direct valt van deze op de langgerekte bouw met de groote deuren opzij. In het voorhuis vinden we natuurlijk de mooie kamer met daarachter de keuken en de bijkeuken. Vroeger was daar een open haard in met veelal fraai bewerkte ijzeren haardplaat en oud-Hollandsche tegels eromheen. Maar zulke keukens treffen we bijna niet meer aan. Op onze excursie troffen we er nog een, zij het dan dat de open haard was vervangen door een platte-buiskachel, die in Brabant en in België zooveel gebruikt worden. Ideale kachels, waar je van alles in kunt stoken, waar je een behoorlijke hoeveelheid pannen tegelijk op kunt zetten en waar je met een heele familie te gelijk heel behaaglijk je voeten op kunt warmen als het koud is.

Boerderij van Frankisch type aan de Oirschotsche Baan.
(*foto Mej. Els de Vries*).

Achter de keuken krijg je dan de koestal. Direct achter de keuken dus het vee. In verband met de veiligheid is het ook beter om dat dichtbij te hebben. Eigenlijk onafhankelijk van de rest volgt dan het landbouwgedeelte met de tasruimte voor het graan. Door de groote deuren kunnen de geladen wagens direct binnenrijden. Vandaar ook dat de meeste boerderijen in de lengte langs de weg liggen.

Op de deel werd vroeger gedorscht. Tijdens de excursie was de boer zoo vriendelijk dit eens te demonstreeren met de dorschvlegel, die heelemaal uit de tijd is. Nu staat er dikwijls een dorschmachine, die in beweging gebracht wordt door een paard, dat buiten in een z.g. manege maar steeds aan een boom rondloopt.

Het bakhuis met de oude oven, waarbij in de stookruimte zelf gebakken wordt, staat meestal apart van het huis. Voeg daarbij dan nog de karakteristieke putten en de bijgebouwtjes van planken en riet, dikwijls nog met leem besmeerd en ge hebt een idee van een Brabantsche boerderij, die zoo mooi in het landschap past. Dikwijls staan er nog zoo in de dorpjes om de markt gegroepeerd. Of, wat nog wel zoo mooi is, in

de gehuchten om een grasveld met boomen beplant. Zulke gehuchten, zoooals Zandoerle en Loon bij Waarle, liggen nog her en der verspreid, vooral in het vrij vochtige leemachtige gebied in de omgeving van Best met zijn talrijke populieren-bosschen, die o.a. het hout leveren voor de vele klompen-makerijen, die daar zijn.

Opmerkelijk is nog, dat we op boerderijen en huizen zoo weinig van die oude symbolen aantreffen, die in het Noorden veel meer voorkomen. Slechts hier en daartreft men een levensboom aan boven de deur of een wolfsangel als muuranker, zooals we in Oirschot zagen. Een enkele molen in nog getooid met een zonnerad, maar wat we daarvan vinden, is eigenlijk niet de moeite waard. Dat zal wel te danken zijn aan het feit, dat Brabant zoo vroeg gekerstend is, waardoor de oude heidensche symbolen verdwenen en vervangen werden door het kruis van het Christendom.

Een merkwaardig gebruik, dat in deze streek nog wel gehandhaafd wordt, is het ophangen van den St.-Janstros op 24 Juni. Dan wordt er een krans van noteblaren gevlochten, waarover heen bloemen bevestigd worden met bovenaan het St.-Janskruid *(Hypericum perforatum)*. Deze bloementuil wordt den naast of boven de huisdeur bevestigd ter bescherming tegen kwade invloeden. Het is stellig een gebruik, dat op hooge ouderdom wijst. O.a. al wegens het feit, dat de noteboom bij de oude Germanen in groot aanzien stond, terwijl ook het St.-Janskruid, dat in sommige streken nu nog „Jaag-den-Duivel" genoemd wordt, ook van ouds als onheil-afwerend middel werd beschouwd.

Zoo konden we tijdens het kamp ook aan het menschelijke bedrijf een deel van onze aandacht schenken. Buiten het waarnemen van natuurhistorische bijzonderheden, is het toch ook wel de moeite waard om oog te hebben voor de bijzonderheden van de menschelijke invloed op het landschap.

Mededeelingen van het Hoofdbestuur.

Verslag van de Vertegenwoordigende Vergadering op Zondag 1 November 1942 in Hotel Terminus te Utrecht.

Om ± 11 uur opent de Alg. Voorzitter, Dr. van Burkom, de vergadering met een hartelijk woord van welkom tot de aanwezigen. Hierna worden de namen van de vertegenwoordigers der afdelingen voorgelezen, waarbij blijkt, dat veel afdelingen geen afgevaardigde hebben gezonden. Ook zijn van enkele afdelingen niet de vereiste geloofsbrieven ingekomen, waardoor de wel aanwezige afgevaardigden reglementair geen stemrecht hebben. Het voorlezen van het rapport der financiele commissie heeft tot gevolg, dat de Alg. Penningmeester, de heer Ruinen onder betuigingen van grote instemming wordt gedechargeerd. Tot leden van de kascommissie worden daarna benoemd de penningmeesters van de afd. Apeldoorn en Nijmegen, met die van de afd. Deventer als reserve.

Bij de nu volgende behandeling van de Begroting worden de volgende voorstellen aangenomen :